

Zeitschrift: Die deutschen Mundarten : Monatschrift für Dichtung, Forschung und Kritik

Band: 2 (1855)

Artikel: Polyglotten in Oldenburger, Koburger, Nürnberger und schwäbischer Mundart.

Autor: Starckerjan, K. / Frommann, G. Karl / [s.n.]

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-177556>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 13.07.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

weniger als 7 verschiedene Schauen auf; darunter z. B.: „Ain schwartze schamlotte schaubaen mit meder (Marderfell) vnnderfuettet geschatzt vmb 26 gulden.“

- 50) *gutz'n*, gucken, schauen; vergl. oben, S. 189, 4.
  - 53) *eppet*, etwa; auch *epper*; Zeitschr. I, 286, 13. II, 30 und 353.
  - 55) *glotz'n*, starr anschauen; Zeitschr. I, 141, 2. 299, 3, 3.
  - 57) *nâu'*, nach, d. i. hernach, alsdann; Adv. der Präpos. *nâuch* (Z. 63) s. S. 83, 7; unten Z. 64. 84.
  - 58) *di Leicht*, neben *Leich* (vor Consonanten; s. V. 39), Leiche, hier: Leichenzug. Ueber das angehängte *t* S. 286, 52.
  - 60) *därreicht*, erreicht; s. Zeitschr. I, 123. II, 75, 13. 78, 31.
  - 76) *alli 'Strâch*, alle Streiche, d. i. allemal, jedes Mal. Schm. III, 677.
  - 88) *bleit*, bleibt; Ausfall des *b*: s. oben, S. 190, 4.
-

Einige kurze Erläuterungen zu der nachfolgenden Polyglotte.

- 1) *bister*, irre, verwirrt, dunkel, trübe; daher vom Wetter: trüb, ungestüm, hässlich; von Menschen: von finsterem Aussehen, schrecklich, scheusslich; verrirt, gottlos, ruchlos. Dazu: *bistergân*, *bistern*, irre gehen; *verbistern*, sich verwirren etc. S. brem.-niederd. Wtbch., Dähuert, Müllenhoff zu Groths Quickborn u. a. m.; auch Pfeiffer: oben, S. 308b. Vergl. altnord. *bîstr* und *bîsta*, holl. *bijster* (auch Adv.: sehr, überaus: vgl. Zeitschr. I, 134, 2), schwed. dän. *bister*. — *d'r*, ein der Erzählung nern eingeschaltetes *dar*, da; vergl. Z. 2. 8. 42 etc.
- 3) *Kraiwarden*, ein erdichteter Name, mit Anspielung auf das bekannte Krähwinkel und im Anschluss an die in den Marschen so häufigen Ortsnamen auf *-warde*n, *-würden* (v. niederd. *wôrth*, *wurth*, oberd. *werd*, *wörth*, aufgeworfener Erdhügel, namentlich in einem Flusse oder See; vgl. Schm. IV, 144f. Müllenh. a. a. O.)
- 12) *versören*, vertrocknen, verdorren; s. Zeitschr. 210, 7. 15) *Bést*, n., ein Stück Vieh, besonders Rindvieh, vom lat. *bestia*, vgl. engl. *beast* u. a.
- 18) *Dép*, n., d. i. Tiefe, (künstlich angelegtes) Fahrwasser, Kanal. — *drüft*, durfte es: vgl. S. 95, 11. 42, 17 u. 195.
- 22) *Lû*, statt *Lüde*, *Lûe* (nach Zeitschr. II, 94, 3), Leute; vgl. unten *Wâ'r*, Wetter. — *Buxentash*, Hosentasche; *bûx*, dän. *b ux e*, Hose; auch bair. die *Buchsen*: Schm. I, 148. 23) *japen*, engl. *g ape*, oberd. *gaff'en*, mhd. *k apfen*, den Mund aufsperrn, mit offenem Munde schauen. Müllenh. a. a. O. Ztschr. II, 317.
- 29) *Krög*, Wirthshaus, Schenke, wahrscheinlich von dem ausgehängten Zeichen, einem hölzernen Brett in Form eines Kruges. 41) *klüftig* (zu *k lieben*, *Kluft*; Zeitschr. I, 299, 4, 7), erfiederisch, klug. — *güntsit*, jenseits; fem., das jenseitige Ufer; daher *Güntsiter*, m., einer von drüben (unten Z. 68) aus *gänt*, da, dort; s. Zeitschr. II, 139 und 210, 8. 44) *intgel*, irgend, überhaupt. — *mui*, *moi*, schön; Zeitschr. I, 277, 14. 47) *Jöll*, *Joll*, auch *Gölle* (vgl. lat. *g a u l u s*, griech. *γαῦλος* etc.), f., Kahn mit Kiel, ein kleines zwischen Segelboot und Ewer stehendes Fahrzeug mit Deck.
- 54) *Kniper*, Kneiper, für Brille, scherzh. Nasenquetscher. 58) *strûf*, grob, derb, rauh. 62) *achter*, hinter; Zeitschr. I, 298, 1, 4. 77) *töwen*, warten; Zeitschr. I, 274, 10. 99) *bedräpen*, betreffen, antreffen. 102) *glâpen*, einen heimlichen, schnellen Blick wohin werfen, schielen; Müllenh. a. a. O. 108) *Dik*, Deich, Damm.
- 109) *schülen* (altnord. *s k y l a*, engl. *s c u l k*), sich verstecken; seitwärts, lauernd blicken; trans. (ver)bergen, schützen. Müllenh. a. a. O. Zeitschr. II, 95, 24.
- 110) *Reitmit*, eine *Mite* (auch *Bölt*), d. i. hoher, kegelförmiger Haufen (namentlich von Stroh, Heu, Getreide, Torf etc.), von *Reit*, Schilf, Rohr, oberd. *Ried*.
- 113) *verschêfen*, *schêf*, schief, krumm gehen, misslingen; synon. *verglippen*, von *glippen*, gleiten. 118) *ræren*, schreien. Zeitschr. I, 277, 8.
- 121) *foss*, auch *fors*, *forsch*, heftig, gewaltsam; stark, sehr. Entweder ein französ. Eindringling (*force*; auch oberd. Schmllr., I, 564), oder für das umgestellte *fersch*, frisch. Höfer zu B. Waldis verl. Sohn, 545.
- 132) *Wicht*, Plur. *Wichter*, *Mädchen*; S. 96, 42.

Das Wetterrennen.

Oldenburger Mundart,

mehr aus der Gegend von Jever.

So 'n bistern Winter wêr d'r sit
Jâren nich wæsen, und dar wêr
kên Minsk in Kraiwarden, de sick
besinnen kunn, dat d'r all anners
mâl sô hoch Snê lægen harr, un
dat he so lang' in 't Frôjâr nin
liggen blêv. Un as he entelk 't
Middags van de Sünn weglickt
wêr, dô weid' doch noch in ênstô
'n kôlen Ostwind, un 't Gras wull 10.
nich rût, un wat noch ünner 'n
Snê wæsen wêr, dat versörde ôk
noch. De ôle Mai wêr all längs
in 't Land, un noch kunn kên
Bêst rûtjagt wér'n, nich mal 'n 15.
Schâp. Pankraz un Servaz wér'n
d'r wæsen, un doch lêg all Morn
I's up 't Dêp. So drüfft nich
lang mér gân; so kunn kên Minsk
bestân. De Kraiwarders lat't sick 20.
âwer nich licht bâng' mâken: wenn
anner Lû' de Hann in de Büxen-
task stækt un in 't Wæ'r japt, denn
leggt se Hand an. Wîs' sünd se
ôk, und darüm sünd se êr Læ- 25.
wen nich verlægen, wat to dôn is.

As nu dat Wæ'r gar nich an-
ners werd'n wull, do wurd'n all
Kraiwarders nâ 'n Krôg kündigt,
dat se dar berâ'n schull'n, wo d'r 30.
woll bæter Wæ'r kêm. Dar snack-
den se nu hen un hær, un ên wêr
timmer klœker as de anner; man
vör lûter Klôkheit wærn se bî-

Koburger Mundart.

Sô àn abscheulichôr Wintôr is in
langá Jârnánét dô gêwâs'n, unn ëswâr
á' ká Ménsch in ganz Ummérstadt, dár
deß sich hot könn gedenk, deß scho
ëmôl sô á hôchôr Schnê gêlág'n hätt',
unn deß ør sô lang in's Frûjâr 'nei
lîg'n gêblib'm wær'. Unn wie ør
endlich von d'r Sunná wáckgêlâkt
wâr, dô is doch noch in áná wáck
á kâltôr Ostwind gangá, unn ës Grôs
hot nét 'raus gêwollt, unn wos noch
untôr 'n Schnê gêstâckt is, dés is á'
völlig vêrdorb'm. Dêr liebá Mai wâr
scho léngst dô, unn noch immér kunnt
mér ká Stücklá Vieh 'nausgêjôg, nét
ëmôl á Schôf. Dêr Pankraz unn
Servaz wâr'n scho vêrbei, unn doch
lâg alle Morg'n Eis auf 'n Grôb'm.
Sô dêrf 's nét lang mér fortgê, sünst
kann jà ká Ménsch bêstê. D'n Um-
mérstadtôrná wérd's ôbêr nét leicht
angst ə bang: wenn annérá Leut'
îrá Hénd' in 'n Hênsack stéck'n
unn in's Wâttôr 'naus gaff'n, dô pack'n
sø á'. Pfissig senn sø á', unn drüm
senn sø zélâttig nét vêrlág'n, wos sø
tù soll'n.

Wie nu dës Wâttôr gâr nét anners
will wâr, do hamm sø di ganzá Gomá
in's Wérthshaus bêstellit, deß sø sich
soll'n bespräch, wû wôl á beßôrs
Wâttôrhár kæm'. Dô get 's nu 'rûber
unn nûbêr, unn immér wâr dêr áná
gêscheitôr wi dêr annérá; ôbêr vor
lauter G'scheitigkeit wærn sø bénâh

Nürnberger Mundart.

Sû á~ vörächti'or Wintor is ôbor
in vil Jäuern nít g·wés·n, und ká~
Mensch in ganz Vorra kán sib·sin-
ná, daß dør Schnèi su hâuch und
su lang in's Fröijâu·r nei líg·ng 5.
blib·m is. Und wenn er á~ endli'
z· Mittôg von dør Sunná wèck-
g'lèckt wûr'n is, su wéht doch
alláwál á~ kaltér Ostwind, und
's Grös will nít 'raus, und woš 10.
noch unter 'n Schnèi g·wés·n is,
dös vörkummt á~ no'. Dør Mai
wær schō lang in 'n Land, ôber
doch ká~ mör ká~ Vöich austreib·m,
nit ámal di Schäuf. Pankrazi und 15.
Servazi senn schō lang dau
g·wés·n, und doch ligt alli Fröh
dös Eis af 'n Weihér. Sà dörf's
nít lang mèier wær'n, sunst ká~
ká~ Mensch mèier bleib·m. 20.

Dør Vorrachér läßt si' odør nít
leicht èrr mach'n; wenn anderi di
Händ· in d· Hûsátasch'n stéck'n
und in's Wêter naus schnuffln, dâu
greift er zou. G·scheit senn di Vor- 25.
racher á~; drum senn s· á~ máléttá
nít in Zweifl, wos s· toū soll'n.

Wéi halt dös Wêter gáer nít
anderst wèr'n will, dâu wèr'n alli
Vorrachér in's Wértshaus b·stellt, 30.
daß so si' dort unterm d'n soll'n,
wéi mör wûl beßers Wêter krêig·ng
könnnt. Dort hob·m s· nâu hin á
hèr g·redt, und hâut immor ánor
g·scheiter seī woll'n als dør an- 35.
dør; ôber vûr lautér G·schei-
tigkeit hèit'n s· bald gáer nix aus-

Schwäbische Mundart.

(Vom Oberneckar.)

So o wüsstér Wintor ist in veil
Jårə nít g·seī; nít o gotzikér Mensch
in ganz Kré~awink'l kâ~ sə ərinnrə,
daß schau omál so e dickə Schnai
so lang im Früjå̄r lîgə blibə ist.
Und wenn en z·letst z· Mittôg d·
Sonnə weckg'leckt hât, so waiht dô'
älleweil e kaltér Ostwind, und 's
Gras will nít 'raus, und was no' un-
térəm Schnai leit, dés gät au' no'
z· Grund. Mér sénd zwôr schaū tîf
im Monat Mai, und dô' kâ~ mör ká~
Vieh 'naustreibə, nít omál d· Schäf.
Und au' Pankraz und Servaz hòm-
mér schaū lang k·hét, und dô' hòm-
mér ällē Morgə 's Eis uf 'm Weihér.
Sô dörf es némmə' lang gaū, sonst
kâ~ s· ká~ Mensch mai prästirá.
D· Kré~awink'lér wérə abər dô' nít
bang dabei; wenn andər Leut· d·
Händ· in d· Hösäsch' stéckə und d·
Nâsə in d· Luft 'naus stréckə, packə
sî zuə. Und dòmm sénd d· Kré~á-
wink'lér au nít; diə wissə wôl, was
då̄ áz·fangə ist.

's Wettor hât no' gar nít anders
wéllá wérá; do hât dør Bitt'l ällē
Kré~awink'lér zimmə k·hôlt in d·
Wîrtsstûh, sə solltə sə b·râtə, wiə
mör wôl beßər Wettor krîegá könnnt.
Dô hont so hī und höár g·schwätz,
und einer hât g·scheiter seī wéllə
als dør andər; abər vor lautér G·schei-
tigkeit kommə sə zuə gar nénts und
si wârə schiər sô wîdər hâám gangá.
Då ist dør Schnaidər Sepplə kommá,

nâhst to nix kam'n un sô wed- 35.
der ût 'nanner lôpen. Do kêm
Harm Snîder, de harr noch nix
seggt, un wêr wît in d' Welt rüm
wæsen, un wenn all annern to
ENN wêren, denn wêr he jüst an 40.
klüftigsten. De sæ' denn, güntsît
dar wân 'n Apthêker, de kunn
mêr as Brot æten, un wenn d'r
intgêl mui Wæ'r to hebben wêr,
denn kunn 'n 't dar krîgen. Dat 45.
lêt sick hœrn, un gliks muß de
Feldhœder in 'n Jöll un nu lôs.

As nu Jan-Ferk bî den Apthê-
ker kummt, fördert he „för drê
Wæken mui Wæ'r.“ De Apthê- 50.
ker dreid jüst Pillen; as he dat
âwer hært, wiskt he all tein Fin-
gers in 'n Hanndôk aff, drückt
sînen Knîper, de all gans fast up
de Næs' sêt, noch faster un kickt 55.
den Feldhœder stîf an, øewer 'n
Knîper hen. „Well hett üm denn
hêrschickt?“ frâgt he dò strûv;
un Jan-Ferk krêg't all mit de
Angst, as he sütt, dat den Ap- 60.
thêker sîn Gesicht sick nâ allen
Sîden krûst, un achter üm all de
Glæser und Dœsen. De Apthê-
ker wull man wæten, off he dat
mui Wæ'r för sîn Ræknung gæ- 65.
wen schull, oder off dat sowat
as Müggensett wêr, dat he 't den
Güntsîter in 't Cuntobôk schri-
wen kunn. Do vertell' üm Jan-
Frerk, wo 't tosam'n hung. — 70.
„Nu“, seggt de Apthêker, „wenn
't sô is, denn will ick üm 'n

zu gär néx kummá unn sô widdér
ausenannér gangá. Dô kümmt dèr
Schneiders Hannes, dár hot noch néx
gæsôgt; ør is weit in dèr Wált 'rümgæ-
borz·lt, unn wenn allá fërtig senn, nô'
is ár grôd dèr gæscheitstá. Dár ségt
nu: Do drûb'm ûbær'n Waßer, do
wônt an Apáthêker, dár kann mèr
als Brod áß, unn wenn jâ schoen's
Wáttær ze finna is, so könnt ør 's dort
gekrîg. Dés lébt sich hært, unn gleich
muß der Flûre' in án'n Schéllich unn
allé fort.

Wie nu dèr Hann-Fridær zu 'n Apá-
thêker kummt, do vœrlangt ør „auf
drei Woch'n schœ Wáttær.“ Dèr Apá-
thêker macht økrât Pill'n; wie ør
ôber dés hært, wüscht ør seiná zæh
Fingær an 'n Hanntuch ab, drückt sein'n
Zwickær, dár scho ganz fest auf dèr
Nôs'n saz, noch féster, unn glotzt
mein n Flûre' stâr â ûbær sei Brill'n
wâck. „Wár schickt in denn hâr?“
fært ør 'ná â; unn d'n Hann-Fridær
wérds angst ø bang, wie ør d'n Apá-
thêker sei wild's Gæsicht sicht unn
hintær 'ná allæ di Glésær unn Büchs'n.
Der Apáthêker möcht øbær gârn gæ-
wiß, ob ør 'ná dés schœ Wáttær auf
sei Râchning soll gâb, odær ob's so
wos wie Muck'nsfett wær', des ør
d'n Ummorstadtarná 'nei sei Büch
könnnt gæschreib. Do dærzélt 'n denn
dèr Hann-Fridær, wos dèr Mær' is. —
„No“, ségt dèr Apáthêker, wenn dés
Dink sô is, do will ich in á Schacht'l
voll schœ Wáttær mitgâb; so gæ-
mâne Leut' krîg'n 's sünst néet, unn

g'macht und wär'n sù widər hám
gangá.

Dâu kummt dâr Schneidâr Zwi- 40.
ckâr, der hâut no' kâ Wûrt g'redt.
Er is weit in der Welt rum kummâ,
und wenn alli nix mèiâr g'wißt
hob'm, nâu is er grôd on g'scheitst'n
g'wêst. „Dort drüb'm“, fängt ər 45.
a, wônt án Apâthêikâr, dâr **kâ**
meiâr als Brâud ëß'n; und wenn ər
überhâpts á schêins Wêtâr wollt,
— von dén könnt ər's krêig'ng. Dös
läßt si' heiern; und glei' mouß dâr 50.
Hirehâhöitâr in 'n Schölich nei'
und 'nûbâr.

Wēi nu dēr Hann-Friderlā zo 'n
Apáthēikēr kummt, vōrlangt ēr
„für drei Woch'n gout's Wētēr.“ 55.
Dēr Apáthēikēr drechs'lt grôd
Pillá; wēi ēr ébēr dös hēiert, wischt
ēr di zéhá Fingēr ån dēr Handswèll
å, drückt sein Nöss'nwickēr no'
festēr af sein Gémpēr und schaut 60.
den Hirschähöiter ganz steif å
übēr di Brill'n wèck. „Wer hāut
in denn herg'schickt?“ frāugt er
'n ganz patzi'; und 'n Hans-Frid'l
wird's Angst, wēi er sicht, daß dēr 65.
Apáthēikēr sei' G'sicht nāuch all'n
Seit'n vōrzēieht, und hintēr ihn all
dēi Glēsēr und Dūs'n. Dēr Apá-
thēikēr will näer wiß'n, ob ēr dös
gout Wētēr für sei' Rechning 70.
gēb'm soll, oder ob dös sù wos
wēi Muckáfett is, dös ēr dén un
déni in 's Bouch schreib'm kā.
Dâu dērzielt 'n dēr Hann-Frid'l
di ganz' G'schicht. — „Nō“, 75.

Wiə nächər dər Jock'l zuəm Apə-thékər konnt, vərlangt ər „für drei Wochə guəts Wettər.“ Dər Apə-thékər hāt əəbə Billá g'macht; wiə ər abər dēs hōrt, butzt ər seinə zēhā Finger an der Hādzwēál â, druckt seī Nāsoreitər no' festər uf seī Nās und guckt də Jock'l graūß â̄ übər seī Brillə wēck. „Wēer hāt ən denn hēerg'schickt?“ hāt ər 'n ganz hoffärtik â̄g'redt. Dər Jock'l kriəkt Ankst, dā ər siht, daß dər Apəthékər seī G'sicht nā' ällə Seitə vərzīht, und hintər êm äll diə Glēsər und Bixlo. Dər Apəthékər hāt nō wißə wellə, ob ər das guət Wettər für seī Rechning hērgēə soll, odər ob dēs so ebbis sei wiə Fliəgáschmalz, dəs ər dēəm und dēəm ufschreibə könn'. Do vərzēlt əm dər Jock'l diə ganz G'schicht. — „Nō, wenn dēs ist, so will ə in ərə Bix guət Wettər mitgēə. G'mā̄ ənə Leut' kriəgə 's sonst nēt, und wenn sə au' ə ganzə Sack vōl Geld dəfür gæbə. Nächər gāt ər wēck und

Dœs· mui Wæ'r mitgæwen. Privâtlû' krîgt't anners nich, un wenn se ôk 'n Tünn Gold, da-
før betâlden.“ Do gung he weg
und sæ', he schull so lang tœ-
wen; he mußt erst in 't Lab-
bertôrjum torecht mâken. Boll
kêm he wedder mit 'n gans nê
Dœs· un gœv üm de un sæ, he
he schull se âwer nich âpen
mâken, anners flôg· dat mui Wæ'r
weg, un mér as ênmal in 't Jâr
kunn he 't nich mâken.

Bättern Feldhöter gêv 't nich
as Jan-Ferk, so passd· he up'n
Dênst; man êns kunn he nich
lâten, wat d'r jüst nich tôhoer'.
Van de Insinatschônen wêr he 't
sô wænt, dat he allens wußd·,
watt 'r in 't Kaspel passêr, un
darüm mêtend· he, he muß jüst
so gôt as de Ammann, Vâgt
oder Pastôr wëten, wat in de
leddern Mapp oder in de Brêv'
mit de grôten Sægels to læsen
wêr; un sô kunn 'n üm mennich-
mal bedrâpen, wo he achter 'n
Hâgen stund un in de Mapp
oder in 'n Brêv bî de Kant henîn-
glûpd·. Darum brennd· ãim ôk
de Dœs· rein in de Hand, un
he harr se bedrœvt gârn all in
dø Jöll âpen mâkt; man dar
wêr he nich allén.

So as he man âwerst öwer'n
Dik wêr, kék he sick üm, offd'r
ôk well to sén wêr, un schuld·
sick achter'n Reitmît. Gans vœr-

75.

80.

85.

90.

95.

100.

105.

110.

wenn sə á' án Sack voll Gold dèr-
für wollt'n bœzôl. Nu gett ør 'naus
unn ségt, ør soll närlang wart;
ør müßt 's ärst in seinê Küch'n zê-
rácht mach. Ball kümmt ør ôbær
widdær mit ørá schoen'n Schacht'l
unn gibt s· 'n unn ségt, ør soll sə
ôbær já nélt aufmach, sünst fliegt dës
schœne Wâttordervâunn öftorøs ámôl
øs Jârs könnnt ør's gär nélt gëmach.

Kán'n béßern Flûrø' als 'n Hann-
Frîdær gibt's in d'r Wált nélt, sô
sicht dár auf sein Dienst; áns ôbær
kann ør nélt gëloß unn dës gëhært
grôd nélt dörzû. Von den Schreib·ms
hár, di deß ør manichsmôl von 'n
Amt mitkrikt, war er's schont so
gëwônt, deß ør allës gëwißt hot, wos
in 'n ganz'n Kérchspil passiert is; unn
drüm mánt ør halt, ár müßt økrat
so güt wie dør Amtmâ, dør Schulz
odør dør Herr Pfarrá wiß, wos in
dârá lâderná Mapp'n odør in den
Brief'n mit d'n grôß'n Sigl'ná zu
lás'n is; unn so hot mér 'n halt
manichsmôl dörwüscht, wie ør hintor
ørá Hêg stétt unn in di Mapp'n odør
in øn Brief 'nei guckt. Drüm brénnt
'n ôbær á' sei Schacht'l tüchtig in
di Hénd, unn ør hätt' sə gär ze gârn
schon in 'n Schéllich aufgëmacht;
ôber dô wâr ør haltich nélt øllá.

So wie ør ôbær närlâb'er'n Waßor
drüb'm is, do guckt ør sich üm, ob
ør kán'n Ménsch'n sieht unn vör-
steck'l sich hintor án'n Stræhauf'n.
Ganz pumálá will ør sei Schacht'l
aufmach; ôbær grôd mit d'n letzt'n

sagt dør Apáthékér, „wenn s sú is, will i' ìn á̄ Dûs'n gout Wéter mitgêb'm. Börgørsleut' kréig'ng 's sunst nít, und wenn s' á̄ án Haft'n Gold dørfür zôl'n wollt'n.“ Draf gëit ør wèck und sagt, ør soll nær á̄ weng wart'n; er möiþt 's in sein'n Labortórium herricht'n. Bald kummt ør widør mit 'rá ganz sábørn Dûs'n, döi gitt er 'n und sagt, er soll s' ôbør nit afmâch'n, sunst fléigt døs gout Wéter der-vô̄, und öftør als ámål in 'n Jâu'r könnt' er 's nít mach'n.

An beßørn Hirscháhöitør als 'n Hann-Frid'l gitt's nít; dèr passt af 'n Dêinst. Når áns kån ør nít lâuþ'n, wos grôd nít seī möiþt'. Voñ di Amtsschreib'm is ør 's sú g·wônt g·wês'n, daß ør alløs g·wiþt hâut, wos in dør Pfarrøi passéiert is, und drum mánt ør, er mouß su gout als dør Amtmann, dør Schulteþ odør dør Pfarrá wiþ'n, wos in dør ledde'r'n Tasch'n 100. odør in d'n Bréif'n mit d'n grâuþ'n Sig·ln z·lès'n wær'; und su hâut mør 'n manchmål treff'n könná, wéi ør hintør á̄ Heck kroch'n is und in di Tasch'n odør in 'n Bréif 105. af dør Seit'n 'nef' g·schêig'lt hâut. Drum brennt 'n á̄ eiz di Dûs'n in di Händ', und ør hêt' s' g·ern schô in 'n Schölich afg'macht; ôbør dâu is ør nít álláns g·wês'n. 110.

Wéi ør ôbør übør 'n Waßør drüb'm is, gutzt ør um, ob áns z' sêg'ng is, und vörsteckt si'

sait, ør soll ø bißlo wârtø; ør müeþt' 's z'erst im Labratôrium züerichtø. Imø Weilø konnt ør wîdør mit øræ ganz neuø Bix, diø geit ør øm und sait, ør soll s' ja né t ufmachø, sonst fliøkt 's guet Wettør dervô̄, und mai als á̄á mål im Jår könnt' ør 's né t machø.

Abør ø beßørø Bitt'l, als d'r Jock'l ist, geit's né t; dëør baþt uf seī Dëenst. Naú ebbis kån ør né t laú, dës grad né t seī müeþt. Vô dø Amtsschreibø ist ør 's so g·wônt g·seī, daß ør alløs g·wiþt hâut, was im Oert passiert ist, und dårum mäánt ør, ør müeþt' so guet wiø dør Amtmâ̄, dør Schulteþ odør dør Hairlø wiþá, was in dør lëedørnø Tasche odør in dø Bréif mit dø grauþø Béttshaft z' lëøsø ist; und so hâut mo 'n veil mål vörwischøt, wiø ør hintør ø Heck krochø ist, und hâllingø in d' Taschø odør in ø Bréif nei guckt hâut. Dårum brennt øn au' jetzt diø Bix so in d' Händ, und øør hett sø gëern schaú g·schwind uss g·macht, abør ør ist né t ellâ̄ás g·seī.

Wiø ør abør übørøm Waßør dê̄ázø g·seī ist, guckt ør sø um, ob øn ebbør sêá könnt', und schlupft hintør ø Haischochø. Rëøcht vâørsichtik will ør nô d' Bix ufmachø; abør grad' dør letstø Ruckør vörgrå̄t øm, und 's guet Wettør wischt 'raus und dø'ryô̄. Dëen Schreckø! Eør abør né t faul, sprengt dø'hennø hëør und schreit: „Uf Kréáwink'l

sichtig will he de Dœs' âpen mâken, âwer jüst de leste Ruck verschêfd' üm: mit êns is de Dœs' gans âpen, dat mui Wæ'r wêr rût un nix d'r in! — Dat wêr 115. 'n Schreck'! He aber nich fûl, in vullen Rönn d'r achter her un rært in ênstô: „Up Kraiwar'n tô!“ As he nû nâ Kraiwarden kêm, wêr 't mui Wæ'r doch nich an- 120. kam'n, sô foss he üm ôk achternâ rært harr. Do gungen ôk de annern Kraiwarders lôs, de ên nâ disse Kant, de anner nâ de anner Sît, un rêpen: „Up Krai- 125. war'n tô! up Kraiwar'n tô!“ Man nüms lett sick gärn wat seggen un kommandêren, un vör allen 'tmui Wær nich; dat kummt, wenn 't üm lüst', un geit, wenn 't 130. üm lüst', un is lun'sk un êgensinnig as 'n mui Wicht, nâ de all jung Kerls frêt.

Nâ acht Dag·kêmt âwerst doch!
do freud'n sick de Kraiwarders, 135.
dat se nich ümsünst rönnt un
rært harrn, un sæ'n, wenn 't mal
wedder sô kêm, wull'n se bæter
uppassen.

Jever.

K. Strackerjan. *)

Ruckèrlá vërsicht ør 's: di Sehacht'l is auf á m ôl ganz uff'n, — 'raus is dæs schœná Wåttér unn ká bißlá mèr drinn! — Dô is ør ôber doch nét schlâcht dërschrock'n. Á'r ôber, nét faul, in voll'n Rénná dërhintér hár unn brüllt in ána wåck: „Auf Ummérstadt zu!“ Wie ør nu noch Ummérstadt kümmt, wâr mei schœ Wåttér halt doch nét âgækummá, so sèr er á' hintér drei geblækt hot. Do mach'n sich nu di annerà Ummérstadter auf, dèr ána noch dárá, dèr annerà noch dèr annerà Seit'n, unn schrei'n: „Auf Ummérstadt zu! auf Ummérstadt zu!“ Doch léßt sich ká Ménsch gárn wos sôg unn kummádier, am wéngst'n dæs schœná Wåttér: dés kümmt, wenn's 'n g'fellt, unn gétt, wenn's 'n g'fellt, unn is gär absenât unn èg·nsinnisch wie á schœn's Mádlá, üm die allë jungë Borsch áhalt'n.

Acht Tôg dërnêch kümmt's ôber doch noch! Dô fræn sich halt un-nérá Ummérstadter, deß së doch nét ümásünst gëloff'n senn unn geschrien hamm; unn si sôg'n, wenn's widdér àmôl sô gétt, nô woll'n së scho beßér aufpass. Der Herausgeber.

Fortsetzung der Erläuterungen.

- Koburger Mundart. 2) *Järná*, verdoppelte Dativendung; s. 192, 30 und unten Z. 20. 66. 97. 3) *dár deß*, Verstärkung des Pron. relat.; s. 190, 5.
 8) *in ána wåck*, in Einem (Zuge, Striche) weg, ununterbrochen, wie niederd. *in énstô*; auch Z. 116. 9) *gangá*, gegangen. Die Koburger Stadtmundart kennt nur noch wenige Part. ohne *ge-* (*humma*, *wor'n*; s. S. 226 ff.); einige mehr hat die Dorfmundart (*funná*, *bracht*, *blieb'm*).
 14) *'nausgøjðg*, hinausjagen. Ueber das *ge-* beim Infin. s. I, 123. 143. II, 79, 12.

*) Nach des Verfassers Zeitschrift „Der Gesellschafter. Oldenburgischer Hauskalender auf 1856“; S. 69 f.